

РЕЦЕНЗИЯ

относно дисертационен труд на Невена Георгиева

Отражения на идеи и тенденции от модернизма и постмодернизма върху европейския визуален театър в началото на XXI век

от проф. д. изк. Николай Йорданов

Основен обект на дисертационния труд на Невена Георгиева е визуалният театър, който се проявява под формата на отделни експерименти през първата половина на XX век, постепенно обособявайки се като вид театър през втората му половина и в началото на XXI век, присъствайки също така като художествен израз в различни хибридни сценични и перформативни форми.

Представеният за защита труд е структуриран в три основни глави, всяка от които има свои раздели и подраздели. Към тях има увод и заключение, също и библиография, както и две приложения – първото е предимно на английски език с имената на създателите на анализиранияте спектакли, второто представлява превод на части от текста към спектакъла „Метопите от Партенона“ на режисьора Ромео Кастелучи. Заедно с тези части общият обем на работата възлиза на 185 стандартни страници. Отделно от текста кандидат-докторантката е депозирала и албум с илюстрации към дисертационния труд, съдържащ фотоси от знакови сценични произведения, свързвани с изследваното от нея понятие „визуален театър“.

Първа глава по същество представлява историко-теоретично полагане на основите на изследването, което ни предлага Невена Георгиева. Тя разглежда различни теоретични ракурси към сценични форми, които могат да попаднат в полето на визуалния театър. В търсене на дефиницията за него все

пак основната теоретична презумпция на авторката е опозицията драматичен театър - визуален театър. В тази логика тя се спира на т.нар. визуален и перформативен обрат(и), които са важни теоретични концепти за настъпилите промени в театъра на XX век. Основното постижение в тази първа глава е намерената логика, по която са обяснени толкова сложни явления като промяната в характера на театралните знаци, сменената доминация между текст и образ в театралния спектакъл, формите на постдраматичен театър, които са отвъд принципа на репрезентация, и др. Същевременно са представени емблематични фигури на световния (предимно европейския) театър, които са имали същностен принос за развитието на визуалността на сцената. Последната подглава на тази първа глава от работата представя два различни сценични подхода, които с превръщат в базисни стратегии за изграждане на визуалния аспект на спектакъла – на Тадеуш Кантор, който предпочита да работи с т.нар. ready-made обекти, и на Робърт Уилсън, който превръща сцената в нереален и напълно условен свят. И двамата режисьори скъсват напълно с театъра, търсец илюзията за сценичен реализъм, но го правят по напълно различен начин. Авторката разглежда тези две фигури като мостове между театралните експерименти на модерния театър в полето на визуалността и тенденциите в постмодерния театър от края на XX и началото на XXI век. Най-ярките съвременни режисьори, които трансформират представите ни за визуалния театър – Хайнер Гьобелс и Ромео Кастелучи – тези фигури и тяхното творчество се превръщат в обекти на по-обстоен анализ в трета глава на дисертацията.

Преди да се случи това, втората глава на дисертационния труд се насочва към въпроса за зрителската рецепция. Авторката обръща внимание

не само на ролята на зрителя за случването на театралния спектакъл, но и на типа спектакъл, който иска да остави свобода за зрителското въображение. В тази връзка тя се спира на термина *драматургия на зрителя*, въведено от Марко де Маринис. Оттук са очертани и двата възможни подхода за възприемането на спектакъла – семиотичният чрез четенето на знаците и феноменологичният чрез преживяването му. Авторката разглежда последователно и двата подхода. Резюмира основните концепти за театралния знак, между които подробно са представени теоретичните възгледи на Ерика Фишер-Лихте. В същото време тя посочва и проблемите пред семиотичното четене на театралния спектакъл: линейност, просто прекодиране от лингвистични във визуални знаци и обратно, необходимост от хомогенна публика, познаваща театралния код при специфичните видове театър.

Феноменологичният подход, от своя страна, се обръща към психологията на възприятието, която е нещо по-сложно от механизмите на четене. Като своеобразно надграждане на семиотичният подход, отчитащо рецепцията на зрителя, е представена тезата на Патрис Павис за съществуващи енергетични вектори, по които се движи зрителското възприятие. За формирането на този възглед е посочено и влиянието на теорията на Ж.-Ф. Лиотар за т.нар. енергетичен театър.

Пак във втора глава са представени и базисни теоретични концепти за природата на образа. По-детайлно са резюмирани подходите на Готфрид Бьом и Ханс Белтинг. Главата завършва с разглеждане на механизмите на визуалното възприятие и със извеждане на базисни опозиции, чрез които можем да осмисляме визуалния театър (присъствие - отсъствие, празно -

